

УДК 338.486

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗБУДОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Куніцин С.В.

*Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Сімферополь, Україна
E-mail: crch@mail.ru*

В статті розглянуто особливості побудови теоретико-методологічного базису управління розвитком туристично-рекреаційної діяльності через соорганізацію професійних учасників туристичного ринку, які можуть функціонувати автономно. Сутність авторської гіпотези зводиться до необхідності формування в межах кластеру мереж діяльності зі створення туристичного продукту та організації управління конфігурацією таких мереж. Практичним втіленням пропонованого теоретико-методологічного базису є формування відповідного організаційного механізму, для якого в статті визначено логіку побудови та принципи використання.

Ключові слова: туристично-рекреаційна діяльність підприємств, організаційний механізм, кластер, управління розвитком

Постановка проблеми. В останні роки досить багато дослідників-науковців та фахівців-практиків говорить про доречність формування промислової політики держави та стратегії розвитку національної економіки на підґрунті кластерного підходу. Існує значна кількість емпіричних підтверджень вірності таких тверджень по відношенню до різних галузей економіки та регіонів світу. Доречність кластерних ініціатив підтверджується хоча б наявністю станом на 2002 рік 167 кластерів у Великобританії, 152 – у США чи 95 у Франції. Більш того, в роботу 260 італійських "індустріальних округів" залучено понад 80 тис. крупних підприємств, які мають власну мережу з контрагентів – дрібних підприємств (це утворює мережу з понад мільйону суб'єктів господарювання) [8]. В цілому в Євросоюзі ідентифіковано 69 кластерних програм, які функціонують у 26 країнах Європи [20].

Більш того, стратегії розвитку окремих регіонів країни базуються саме на формуванні кластерів. Наприклад, розвиток Автономної республіки Крим орієнтований на формування санаторно-курортного й туристичного кластерів, поряд з кластерами підприємств машинобудівної й харчової промисловості [14]; Донбасу – на металургійний кластер та кластер з суб'єктів сільськогосподарської і харчової промисловості [3]; Дніпропетровської області – на розвиток будівельного кластеру [12] тощо. Доречність саме такого змістовного наповнення означених стратегій розвитку регіонів України [3, 12, 14] підтверджується й тим, що серед країн східної Європи в кластерних ініціативах приймає участь понад 90% суб'єктів господарювання [8], а в жовті 2008 р. прийнято меморандум про підтримку інновацій в Європі за допомогою кластерів [25].

Разом з тим **аналіз нечисленних публікацій** з теоретичної точки зору показує, що можна відзначити брак досліджень, які б, по-перше, комплексно описували теоретико-методологічний базис управління розвитком кластеру в цілому, а по-друге – враховували б галузеву специфіку кластеру (більшість публікацій описують характеристики кластерів різних галузей [0, 9], але при цьому не визначають їх відмітні особливості й розкривають лише параметри

взаємодії учасників). Якщо розглянути туристично-рекреаційну діяльність, то організувати управління її розвитком слід лише на підґрунті кластерного підходу, оскільки така діяльність тісно пов'язана з алокацією туристично-рекреаційних ресурсів (ТРР). Саме наявність ТРР та обмеженість таких ресурсів й відсутність у більшості випадків прав власності на них визначають особливості туристично-рекреаційного кластеру (ТРК).

Слід зазначити, що розвиток ТРК чи туристично-рекреаційної діяльності має бути певним чином організований. При цьому, враховуючи юридичну самостійність учасників кластеру, підґрунтя організації такого управління має складати індикативний підхід та контури м'якої самоорганізації. Наявні ж розробки у сфері організації управління кластерними [8, 9, 15] чи інтеграційними утвореннями [2, 10], як правило орієнтовані на підтримку обраних траєкторій розвитку та використання системи від'ємних зворотних зв'язків, що **не є повністю вірним і вирішеним** в умовах швидкоплинних трансформацій середовища господарювання.

Таким чином, **метою статті** є обґрунтування теоретико-методологічного базису організації управління розвитком туристично-рекреаційної діяльності на засадах кластерного підходу та шляхом формування відповідного організаційного механізму.

Виклад основного матеріалу. Розкриття мети статті тісно корелює з визначенням розуміння сутності та складових теоретико-методологічного базису в цілому. Базуючись на проведеному семантичному аналізі тлумачень методології, прийmemo підхід А.М. Новікова та Д.А. Новікова [6, с. 21-27], щодо представлення методології як вчення про організацію діяльності як певної цілеспрямованої форми активності людини, та Б.Г. Клейнера [4] щодо виділення у складі теоретико-методологічного базису таких елементів як: особливості, принципи, умови, норми, суб'єкт, об'єкт, предмет, форми, засоби, методи, результати, фази, стадії та етапи означеної діяльності.

Далі наведемо змістову характеристику означених елементів теоретико-методологічного базису та визначимо основні напрямки їх трансформування по відношенню саме до туристично-рекреаційної діяльності. Розкривати таке змістовне наповнення будемо в рамках авторської гіпотези [7] про необхідність створення передумов керованого поширення внутрішніх інтеграційних процесів представників туристично-рекреаційного кластеру, заснованих на засадах багаторівневої вертикальної й горизонтальної інтеграції, представленої у територіальному та міжрегіональному аспектах, та орієнтованих на підвищення якості туристичного продукту при обмеженнях сталого рекреаційно-туристичного природокористування.

Таким чином, для обґрунтування теоретико-методологічного базису (ТМБ) розвитку туристично-рекреаційної діяльності перш за все слід визначити його структуру. При цьому автор погоджується з висновками дослідження [6] щодо недоречності зведення розуміння методології лише до "вчення о методах", оскільки у такому випадку її предмет зводиться тільки до розгляду й аналізу системи методів. Обов'язковим для формування методологічного базису є включення в його структуру похідних (ключових) положень, що мають методологічний зміст та розкриваються у вигляді певної теорії чи концепції (містять систему висловлювань про заданий перелік об'єктів) . Отже, у будь-

**МЕТОДОЛОГІЯ РОЗБУДОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ
РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

якому разі, формування теоретико-методологічного базису розвитку туристичної діяльності має розглядатися як певна форма вираження знання.

Визначаючи структуру теоретико-методологічного базису слід врахувати й розробки Е.Г. Юдина [18, с. 7-35], який в межах методології виділяє інституціональну (норми й соціальна інфраструктура наукового знання), логічну (аксіоми, закони, принципи, правила формування висновків), лінгвістичну (терміни, алфавіти, правила побудови висловлювань), гносеологічну (знання та пізнавальні одиниці, спрямовані на розкриття об'єктивних законів), комунікативну (принципи, правила, норми й інші комунікації), діяльнісну (норми та алгоритми діяльності) та рефлексивну (ідеали, норми, еталони, імперативи орієнтовані на самоусвідомлення методологією самої себе) підсистеми.

Отже, орієнтуючись на означені вище пропозиції [6] приймаємо "діяльністний" підхід до розкриття методології розвитку підприємств туристично-рекреаційної сфери, але розкриття особливостей організації діяльності має обов'язково враховувати елементи решти визначених підсистем методології. Більш того, для розкриття характеристик діяльності (особливості, принципи, умови, норми діяльності) доречним є застосування теорії "системної методології" (СМД-підхід), розробленої Г.П. Щедровицьким [17]. Для формованого теоретико-методологічного базису скористаємось розробками СМД-методологів щодо формалізації (побудови схеми) акту діяльності, які на жаль мають досить обмежене практичне застосування й потребують доробок у даному напрямку.

Більш зрозумілим є визначення логічна структура діяльності через введення до ТМБ параметрів суб'єкта, об'єкта, предмету, методів й результатів діяльності. При цьому така логічна структура діяльності має співвідноситися з правилами виведення понять та тверджень теорії розвитку туристичної діяльності. Пропозиції ж [6, с. 25] щодо виділення часової структура діяльності (фази, стадії та етапи діяльності) пропонуємо трансформувати у виділення динамічно-просторової структури діяльності, що більше відповідатиме особливостям життєдіяльності саме кластерних утворень та вимогам СМД-методологів.

Як правило, розкриття будь-якого теоретико-методологічного базису зводиться до встановлення переліку його головних елементів та опису особливостей їх змістовного наповнення. У той же час (якщо врахувати пропозиції В.С. Степіна [12, с. 68-70] відносно необхідності при виведенні нової теорії введення нових об'єктів на базі існуючих) думається доречним буде розкривати такі елементи у зв'язку з певними припущеннями, які характеризуватимуть формування ТМБ розвитку туристичної діяльності. Дане твердження спирається на співвіднесенні визначень теорії як "набору гіпотез (припущень), що встановлюють певну сутність та властивості" [21, с. 701] та як "форми наукового знання, яка ідентифікує закономірності визначеної сфери діяльності та істотні зв'язки між ними" [11]. Розгляд теорії розвитку туристично-рекреаційної діяльності через набір гіпотез стає вельми доречним при прийнятті твердження Б.Г. Клейнера [5, с. 36] щодо зведення теорії до узагальненої системи поглядів. Отже пропонуємо в рамках певного виду поглядів подати авторській варіант їх інтерпретації щодо розвитку туристичної діяльності (визначити сукупність передумов, що розкривають підхід до дослідження розвитку туристичної діяльності та розробити правила формулювання висновків з похідних

гіпотез).

Таким чином перейдемо до розгляду безпосередньо до ТМБ розвитку туристичної діяльності. Для цього визначимо ряд гіпотез, пов'язаних з предметом дослідження та областю визначення формованої теорії. Так, в контексті пропозицій [5, с. 36], під предметом ТМБ узагальнено розумітимемо підприємство туристично-рекреаційної сфери, що виступає як частина більш високого цілого – туристично-рекреаційного кластеру. Відповідно область визначення теорії – зведеться до опису підприємств (опису структури й факторів функціонування спільноти підприємств), по відношенню до яких можуть бути застосовані її положення.

Першою гіпотезою тут постане припущення про те, що використання кластерного підходу створює умови підвищення конкурентоспроможності певної території, яка містить туристично-рекреаційні ресурси. Підвищення ефективності діяльності професійних учасників туристичного ринку (ПУТР) та решти підприємств туристично-рекреаційної сфери (ПТРС) відбувається за рахунок удосконалення ланцюгів створення надаваної споживачу цінності (туристичного продукту та супутніх послуг, що реалізуються в рамках консолідованої інфраструктури кластеру). Інфраструктура кластеру в свою чергу відбиватиметься через сукупність різних мереж діяльності зі створення туристичного продукту.

Відповідно, наступним елементом ТМБ постануть об'єкт спрямування методологічного базису (кластер в цілому та окремі ПТРС й ПУТР як представники даного кластеру; при цьому сукупність ПТРС та решти учасників кластеру розглядаються як цілісний економічний об'єкт) та системний опис об'єкту (представлення кластеру як сукупності ПТРС). Оскільки ж прийняття положень [5, с. 36] вимагає виділення об'єкту з оточення за допомогою введення ряду просторових чи функціональних ознак та формалізації системи взаємозв'язків між складовими частинами об'єкту, таке виділення пропонується роботи в розрізі дисципліни "управління вимогами" (що й буде наступною гіпотезою). На думку автора, лише в розрізі узгодження вимог до параметрів туристичного продукту та носіями можливостей щодо виконання даних вимог можливе формування механізму управління розвитком туристичної діяльності. При цьому здобутки концепції управління вимогами орієнтується в двох напрямках: в розрізі надання туристичного продукту коопераційною мережею діяльності та в розрізі узгодження параметрів взаємодії учасників мережі діяльності щодо утворення туристичного продукту.

Третьою гіпотезою постане припущення про те, що формування туристично-рекреаційного кластеру (ТРК) та регламентація його діяльності через створення організаційного механізму управління розвитком туристично-рекреаційного кластеру (ОМУРТРЕК) забезпечує розвиток інноваційного підґрунтя соціально-економічного розвитку. Саме дія ОМУРТРЕК й забезпечує індикативне регламентування параметрів взаємодії ПУТР в процесі розвитку параметрів пропонованого туристичного продукту. Саме дія ОМУРТРЕК (особливо якщо прийняти положення концепції організаційної екології) забезпечує наслідування правил поведінки суб'єктів господарювання по відношенню до обмежених ТРР та утворює інституціональне середовище, норми й правила якого мають виконувати й нові, залучені до кластеру, учасники.

**МЕТОДОЛОГІЯ РОЗБУДОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ
РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Формування означених норм й правил має здійснюватися в межах певної онтологічної картини світу (онтологія тут виступає як один з елементів формованого ТМБ). Формування такої картини світу має відбуватися узгоджено з формуванням відповідного понятійно-категоріального апарату (визначенням термінів, що визначають такі особливості життєдіяльності учасників кластеру, як поведінка, особливості функціонування й розвитку) та концепції (головного задуму чи похідних концептуальних положень щодо ТРК та ПТРС, їх функціональних та структурних характеристик). У даному контексті слід зазначити на високу пов'язаність таких елементів теоретико-методологічного базису як концепція та понятійно-категоріальний апарат.

Розкриваючи дану пов'язаність звернемо увагу на розробки Д.А. Веттона [26] щодо виділення в структурі будь-якої теорії таких елементів як: концептуальні положення (відповідають на питання "чому?" потрібне використання певних пропозицій), концепти (розкриваються як відповідь на питання "що?" закладено нового у сутність системи понять), причинно-наслідкові зв'язки (визначається відповіддю на питання "як?" взаємопов'язані фактори та концепти) та застосованість (розкривається як відповідь на питання "коли?" доречно застосування положень теорії). Отже, саме система концептів формалізує параметри теорії розвитку підприємств туристично-рекреаційної сфери (саме через розкриття даних параметрів й визначається система концептуальних положень) та визначає особливості змістовного наповнення базових понять, які виділені в рамках кожного концепту (дане висловлювання базується на постулатах підходу концептуального проектування [15]). Розкриття таких основних концептів автором було оприлюднено у [7].

Наступним методологічним припущенням є зведення особливостей діяльності туристично-рекреаційного кластеру до забезпечення взаємодії незалежних та юридично відокремлених професійних учасників туристичного ринку в межах мереж діяльності. Отже й методологічним підґрунтям формування ОМУРТРЕК стає соорганізація професійних учасників туристичного ринку, які можуть функціонувати автономно. Відповідно за основу для розробки методології управління розвитком туристичної діяльності пропонується взяти інструментарій та підходи системної інженерії [21, 22] в частині розробки "системи систем моделювання" (від англ. system of systems engineering).

Отже, саме системна інженерія (СІ) дозволяє забезпечити формування й розвиток нової системи (ТРК та ОМУРТРЕК) за рахунок можливостей та синергії вже наявних систем; створити передумови для реконфігурування архітектури кластерного утворення у разі зміни вимог до параметрів туристичного продукту чи трансформації параметрів інституціонального регламентування взаємодії ПТРС та ПУТР. Основними здобутками СІ у сфері формування ТМБ розвитку туристичної діяльності є уявлення про незалежність функціонування компонентів системи (ПТРС розглядаються як компоненти для ТРК) за для формування корисного результату в межах визначених протоколів діяльності. Головними принципами тут стають гнучкість та пристосовуваність окремих компонентів системи, які навіть після завершення акту взаємодії (припинення участі у мережі діяльності) можуть використовуватися як автономні (незалежні) системи (до моменту залучення до участі у іншій мережі діяльності).

Досить розповсюдженою дискусією у СІ є визначення видів та підходів до

формування систем. На основі узагальнення таких підходів можна визначити й особливості формування ОМУРТРЕК (а у деяких випадках й кластера в цілому). У якості концептів ТМБ розвитку туристичної діяльності можливо виділення:

керованого підходу до дії ОМУРТРЕК (існує певний суб'єкт – системний архітектор чи фасілітатор – який має право розпорядження ресурсами чи регламентувати доступ до ТРР й в розрізі такого права володіє владними повноваженнями для висунення наказів чи директивних орієнтирів розвитку ПТРС й ПУТР);

коопераційного підходу до дії ОМУРТРЕК (наявний суб'єкт, що здійснює координування діяльності учасників кластеру при відсутності у нього владних повноважень та наявністю паттернів й принципів звуження зони компромісів);

калобораційний підхід або підхід співробітництва (передбачається, що всі учасники ТРК домовляються про параметри функціонування кластера в цілому, узгоджуючи більшість принципових питань через процедуру інституціонального проектування, але при цьому відсутній єдиний суб'єкт прийняття рішень);

віртуальна організація ОМУРТРЕК (використовується для кластерів, утворених лише за географічною ознакою, коли учасники кластеру не мають жодного впливу один на одного та не мають стимулів для розробки системи регламентування таких впливів).

Отже, залежно від обраного підходу до організації діяльності ОМУРТРЕК визначатиметься й суб'єкт для управління розвитком кластеру й туристичної діяльності (тут ідентифікацію суб'єкта й об'єкта управління автор розглядає як частину формованого методологічного базису, що цілком відповідає розробкам відомого інституціоналіста Б.Г. Клейнера [4]). Далі наголосимо, що вельми цікавими у аспекті формування суб'єкта управління розвитком ТРК є розробки зарубіжних авторів, пов'язані з поширенням відносин співробітництва. До найбільш розповсюджених тут відносять коопераційне планування (*collaborative planning* [23]) та мережний підхід (*collaborative networks* [19]).

Так, якщо підтримати авторів [19], то інтеграційна взаємодія ПУТР може проявлятися на чотирьох рівнях (сходинах), кожен з яких підсилює рівень інтегрованості та взаємопов'язаності ПУТР. Виникає континуум "комунікація – координація – кооперація – співробітництво" (англ. "networking – coordinated networking – cooperation – collaboration"). Означені рівня як правило розглядають во відношенню до певного інтегрованого ланцюга створення вартості. По відношенню ж до туристично-рекреаційного кластеру в чистому вигляді такий континуум не можна застосовувати. З оглядом на те, що метою функціонування кожен ПУТР є отримання прибутку, можна запропонувати використання даного континууму в рамках ієрархічних рівнів формування ОМУРТРЕК.

Відповідно, відносити співробітництва виникатимуть між окремими акторами, які спільно продукують певний туристичний продукт (з рештою акторів виникатимуть на даному рівні відносити конкуренції). У той же час, потреба забезпечення безпеки природокористування вимагає відповідного регламентування даного аспекту діяльності ТРК. Методологічний рівень тут полягає в розробці референтного набору методів формування туристичного продукту, комбінації використання яких формуватимуться по відношенню до кожної конкретної ситуації. Комбінація методів формуватиметься під запит на певний туристичний продукт. Реалізація ж групи методів відбувається через

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗБУДОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

залучення до мереж діяльності окремих ППРС з їх можливостями щодо отримання певних вигід від надання ним доступу до певних туристично-рекреаційних ресурсів. ОМУРТРЕК в свою чергу реалізується через множини контрактів між ППРС та ПУТР, що діють в певному полі взаємин.

Висновки. В статті розглянуто особливості побудови теоретико-методологічного базису управління розвитком туристично-рекреаційної діяльності. Особливістю авторських розробок є їх орієнтування на соорганізацію автономно функціонуючих професійних учасників туристичного ринку, які можуть формувати в межах кластеру сукупність різноманітних мереж діяльності зі створення туристичного продукту. Організація управління розвитком туристичної діяльності у даному разі зводиться до реконфігурування таких мереж діяльності за для підвищення їх емерджентних властивостей. Здійснення такого реконфігурування пропонується через створення відповідного механізму, для якого визначено різні варіанти організаційної побудови. Разом з тим, наведені пропозиції мають враховувати вимоги [5, с. 36] щодо виділення дескриптивної (відноситься до реальних підприємств) та нормативної (відноситься до ідеальних підприємств) частини теорії. Отже у якості перспектив подальших розвиток поданого методологічного базису слід подати емпіричне представлення та підтвердження доречності реалізації сформованих гіпотез та припущень.

Список літератури

1. Волкова Н.Н. Промышленные кластеры / Н.Н. Волкова, Т.В. Сахно. – П.: Издательство "Асми", 2005. – 272 с.
2. Горбатов В.М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса / В.М. Горбатов. – Х.: ИД "ИНЖЕК", 2006. – 592 с.
3. Донбасс 2025: стратегия будущего [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.feg.org.ua/docs/Donetsk_Monitor_Doc_Final_RUS.pdf
4. Клейнер Б.Г. Эволюция институциональных систем / Б.Г. Клейнер. – М.: Наука, 2004. – 240 с.
5. Клейнер Г.Б. От теории предприятия к теории стратегического управления / Б.Г. Клейнер // Российский журнал менеджмента. – 2003. – №1. – С. 31-56.
6. Новиков А.М. Методология / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. – М.: СИНТЕГ, 2007. – 668 с.
7. Куніцин С.В. Концепція управління розвитком туристично-рекреаційного кластеру / С.В. Куніцин // Культура народів Причорномор'я. – 2010. – № 196. – С. 133-139.
8. Организация и функционирование кластеров в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://utii.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=69
9. Рекорд С.И. Развитие промышленно-инновационных кластеров в Европе: эволюция и современная дискуссия / С.И. Рекорд. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 109 с.
10. Пилипенко А.А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: [монографія] / А.А. Пилипенко. – Харків: ВД "Інжек", 2008. – 408 с.
11. Советский энциклопедический словарь. – [3-е изд.]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1985.
12. Степин В.С. Теоретическое знание (структура, историческая революция) / В.С. Степин. – М.: Наука, 2000. – 468 с.
13. Стратегия повышения экономической конкурентоспособности Днепропетровской области: кластеры строительства и сельского хозяйства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://adm.dp.ua/OBLADM/Obl_dp_nsf
14. Стратегія економічного та соціального розвитку Автономної республіки Крим на 2011-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.minek-crimea.gov.ua/content.php?cid=Strategy>
15. Теслинов А. Концептуальное проектирование сложных решений / А. Теслинов. – СПб.: Питер, 2009. – 288 с.
16. Третьяк В.П. Кластеры предприятий / В.П. Третьяк. – Иркутск: Издательство Байкальского гос. ун-та экономики и права, 2006. – 219 с.

17. Щедровицкий Г.П. Путеводитель по основным понятиям и схемам методологии Организации, Руководства и Управления / Г.П. Щедровицкий. – М.: Дело, 2004. – 208 с.
18. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки / Э.Г. Юдин. – М.: Наука, 1978. – 392 с.
19. Camarinha-Matos L. M. Collaborative Networks: Reference modeling / L.M. Camarinha-Matos, H. Afsarmanesh. – New York: Springer, 2008. – 334 p.
20. Cluster policy in Europe. A brief summary of cluster policies in 31 European countries. – Oxford: Oxford Research AS, 2008. – 34 p.
21. Firesmith D.G. The Method Framework for Engineering System Architectures / D.G. Firesmith, P. Capell, D. Falkenthal, C.B. Hammons, D. Latimer, T. Merendino. – New York: Taylor & Francis Group, 2009. – 482 p.
22. Holt J. UML for System Engineering: watching and wheels. The Instructions of Engineering and Technology / J. Holt. – London: IET, 2007. – 375 p.
23. Seifert D. Collaborative planning, forecasting, and replenishment. How to Create a Supply Chain Advantage / D. Seifert. – New York: AMACOM, 2003. – 432 p.
24. The cambridge dictionary of philosophy. Second Edition. General Editor Robert Audi. – New York: Cambridge University Press, 1999. – 1001 p.
25. The European Cluster Memorandum [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.innoclusters.ru/uploaded/docs/european_cluster_memorandum.pdf
26. Whetten D.A. What Constitutes a Theoretical Contribution? / D.A. Whetten // Academy of Management Review. – 1989. – Vol. 14. – №.4. – P. 490-495.

Поступила в редакцию 01.06.2012 г.

Куницын С.В. Методология формирования организационного механизма развития туристско-рекреационных предприятий / С.В. Куницын // Ученые записки ТНУ. Серия: Экономика и управление. – 2012. – Т. 25 (64), № 2. – С. 55-62.

В статье рассмотрены особенности формирования теоретико-методологического базиса управления развитием туристско-рекреационной деятельности через соорганизацию профессиональных участников туристического рынка, которые могут функционировать автономно. Сущность авторской гипотезы сводится к необходимости формирования в пределах кластера сетей деятельности по созданию туристического продукта и организации управления конфигурацией таких сетей. Практическим воплощением предлагаемого теоретико-методологического базиса является формирование соответствующего организационного механизма, для которого в статье определена логика построения и принципы использования.

Ключевые слова: туристско-рекреационная деятельность предприятий, организационный механизм, кластер, управление развитием

Kunitsyn S.V. Methodolog of formation of the organizational mechanism of development of a recreational companies / S.V. Kunitsyn // Uchenye zapiski TNU. Series: Economy and management. – 2012. – Vol. 25 (64), № 2. – P. 55-62.

The article deals with features of the theoretical and methodological basis for tourist and recreational activities development. The proposed approach is based on cooperation professional tourist market members, which can operate autonomously. The essence of the author's hypothesis is reduced to the necessity of formation within the cluster networking activities to create a tourism product and configuration management of such networks. The practical implementation of the proposed theoretical and methodological basis is to create an appropriate institutional mechanism for which the article defines the logic and principles of construction.

Keywords: tourist and recreational activity of the enterprises, organizational mechanism, cluster, management development.